

Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkîfının en son haşiyesinde "Fakat sukuttan sonra tabiat tövbe etti, hakiki vazifesi tesir ve fiil olmadığını, belki kabul ve infial olduğunu anladı." deniyor. İzah eder misiniz?

"Fakat sukuttan sonra tabiat tövbe etti. Hakikî vazifesi tesir ve fiil olmadığını, belki kabul ve infial olduğunu anladı. Ve kendisi kader-i İlâhînin bir nevi defteri -fakat tebeddül ve tagayyüre kabil bir defteri- ve kudret-i Rabbâniyenin bir nevi programı ve Kadîr-i Zülcelâlin bir nevi fitrî şeriatı ve bir nevi mecmua-i kavânîni olduğunu bildi. Kemâl-i acz ve inkıyadla vazife-i ubudiyetini takındı ve 'fitrat-ı İlâhiye' ve 'san'at-ı Rabbâniye' ismini aldı."(1)

Tabiatın iki yüzü vardır. Birisi maddeci felsefenin iddia ettiği ve batıl olan muhayyel bir ilah tasavvurudur. Yani bunların vehmine göre kainatın umumunda cereyan eden kanunların ve sebeplerin toplamından hasil olan ve bu kanunları ve sebepleri ve ondan sudur eden neticeleri yaratan ve tedbir eden bir tabiat vardır ki, her şeyin tedbir ve dizgini bu tabiatın elindedir. Bu tabiat anlayışı tamamen maddeci felsefenin uydurduğu batıl bir vehimdir. Bu maddeciler Allah'ın kainat ve sebepler üstünde harika bir şekilde tecelli ve tezahür eden rububiyetini uzaktan uzağa hissetmişler ve buna da kendilerince tabiat demişlerdir. **Tabiat** dedikleri şey bu vechesi ile yoktur ve hayali bir kurgudur. Temsildeki sukut etmek tabiri de bu fikrin çürütülmesine işaret ediyor.

Tabiatın ikinci yüzü ise, sebepler ve alemdeki umumi mizan ve nizamdır ki, bu açıdan tabiat var ve mevcuttur. Bütün bu sebepleri ve sebepler üstünde parlayan intizam ve mizanları icat edip yaratan, Allah'ın kudret sıfatıdır. Bütün eşyanın ve maddenin denge ve manalarını da bu intizam ve mizana bağlamıştır. Tabir yerinde ise, tabiat denilen şey bir tuval ise, eşya da bu tuval üstünde duran nakış ve resimlerdir. Tuvalı ve tuval üstündeki nakış ve resimleri icat edip resmeden de Allah'ın kudreti ve sair sıfatlarıdır. İşte tabiatın kabul ve infial olması ve isminin fitrat-ı İlâhi ve sanat-ı Rabbaniye olması da bu cihettedir.

Tabiat bir sanattır sanatkar olamaz, bir fiildir fail olamaz, bir edilgendir etken olamaz, bir mistardır mastar olamaz, vehmi bir kurgudur hakikat ve gerçek olamaz.

Mistar, ustanın sanatında kullandığı bir alettir, **mastar** ise işi yapan hakiki fail demektir. Şimdi binayı yapan usta meydanda dururken, ustanın aletine işaretle, işte

binanın mucidi budur demek, ahmaklığın en acaibi olsa gerekir. Tabiat ve esbap denilen şeyler olsa olsa, Allah'ın sanatlarında bir alet bir araç bir bahane olabilir, bundan fazlasını bunlara vermek akla aykırı bir durumdur.

Tabiatın tövbe etmesi mecazi bir ifade olup bu fikrin veya bu fikri savunanların hidayet karşısında yapacak bir şeylerinin olmamasına işaret ediyor.

(1) bk. [Sözler, Otuz İkinci Söz, Haşiye](#).